



ORTADOĞU GÜNDEMİ

27 Şubat - 5 Mart 2023

2023

■ LEVANT GÜNDEMİ

Suriye

• Uluslararası Gündemde Suriye

Türkiye'nin Birleşmiş Milletler (BM) Daimî Temsilcisi Büyükelçi Sedat Önal, BM Güvenlik Konseyinde (BMGK) düzenlenen ve Suriye'deki siyasi gelişmeler ve insani durumun ele alındığı oturumda konuştu. Türk ve komşu Suriye halkının yakın tarihte meydana gelen en yıkıcı depremlerin tahribatıyla baş etmeye çalıştığına dikkati çeken Önal, "Kendi ülkemizde deprem nedeniyle ortaya çıkan sınamalarla baş etmeye çalışırken, Suriye halkına insani yardımın ulaşmasını kolaylaştırmak için de girişimlerimizi sürdürüyoruz" ifadelerini kullandı.¹

ABD Kongresinin alt kanadı Temsilciler Meclisinde, 6 Şubat'taki depremlerden etkilenen Türkiye ve Suriyelilere taziyelerin iletildiği bir oturum düzenlendi. Oturumda ABD'nin Türkiye ve Suriye halkına verdiği desteğin takdir edildiği ve Esad rejiminin, BM yardımlarının ülkenin kuzeyindekilere ulaşmasını engelleyen eylemlerinin kınandığı karar tasarısı oylamaya sunuldu. Tasarı, 2 "hayır" oyuyla karşı 414 "evet" oyuyla kabul edildi.²

Moskova, Türkiye ve Suriye'de yıkıcı etkileri olan depremin ardından bölgesel ve küresel dayanışmanın sağladığı ivme karşısında Şam ve Ankara arasındaki normalleşme sürecini ilerletmek için yeni adımlarını atmaya başladı. Rusya Dışişleri Bakan Yardımcısı Mihail Bogdanov, Rusya, Suriye, Türkiye ve İran dışişleri bakanları arasında bir toplantı düzenlenmesine ilişkin açıklamalarda bulundu. Toplantının şu an dört ülkenin de gündeminde olduğunu belirten Bogdanov, toplantının ne zaman yapılacağına dair ayrıntı vermedi.³

Pentagon'un üst düzey bir yetkilisi, Suriye Demokratik Güçleri'ne (SDG) yönelik olası hava ve kara operasyonlarına ilişkin endişelerini Türkiye'ye iletmeye devam ettiklerini söyledi. ABD Savunma Bakan Yardımcısı Dana Stroll yaptığı açıklamada, Washington'ın Türkiye'nin hava harekâtları ve Fırat'ın doğusuna olası bir kara operasyonundan endişe duyduğunu söyledi. Pentagon sözcüsü, Suriye'nin kuzeyinde yaklaşık 900 Amerikan askeri olduğunu ve Biden yönetimi için bu askerlerin güvenliklerini korumaktan daha önemli bir şey olmadığını söyledi. Stroll ayrıca, SDG'nin IŞİD'le savaşmaya ve IŞİD'lilerin tutulduğu kampları ve cezaevlerini korumaya odaklanmaya devam edeceğini vurguladı.⁴

• Suriye Rejimi

Suriye Devlet Başkanı Beşar Esad, Arap Parlamentolar Arası Birliğinden (AIPU) bir heyeti kabul etti. Esad ile görüşen heyette, Arap Birliği Parlamentolar Konferansı'ndan Başkan

1 <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/turkiyenin-bm-daimi-temsilcisi-onal-bmgkdeki-suriye-oturumunda-konustu/2833962>

2 <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/abd-temsilciler-meclisinden-depremlerden-etkilenen-turkiye-ve-suriyelilere-destek/2832898>

3 <https://turkish.aawsat.com/home/article/4184626/rusya-suriye-turkiye-normalleşme-surecini-hızlandıracak>

4 <https://www.rudaw.net/turkish/middleeast/turkey/2802202322>

Muhammed el-Halbusi'nin yanı sıra, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Ürdün, Filistin, Libya ve Mısır'dan Meclis Başkanları, Umman ve Lübnan'dan heyet başkanları ve Arap Parlamentolar Arası Birliği genel sekreteri yer aldı.⁵

Heyet Tahrir el-Şam'a (HTŞ) bağlı Asaib el-Hamra alt grubundan yapılan açıklamaya göre kuzey Lazkiye'de cephe hattındaki rejim mevzilerini hedef alan bir saldırı gerçekleşti. Operasyonda 10 rejim askeri hayatını kaybetti ve bölgede konuşlanmış rejime ait ağır silahlar imha edildi. Bu operasyondan birkaç gün önce yine Lazkiye kırsalında rejim mevzileri topçu atışıyla hedef alındığı kaydedildi.⁶

Son yıllarda ardı arkası kesilmeyen suikastlar ile gündeme gelen Dera'da kaosun devam ettiği kaydedildi. Batı Dera'da Cevlan ve Şecere köyü mevkinde iki sivil, kimliği belirsiz saldırganlarca silahlı saldırı sonucu öldürüldü. Eş zamanlı olarak yine Dera'nın batısında bulunan Cemle köyü civarında bir askerî aracın geçişi sırasında EYP saldırısı düzenlendi ve bu saldırı yaralanmalara yol açtı. Bölgede son dönemde Hizbullah üst düzey komutanlarının da muhtelif askerî noktaları teftişe geldiği rapor edildi. Bu durum bölgede İran destekli milislerin faaliyetlerini artırdığına dair endişeye sebep oldu.⁷

• Fırat'ın Doğusu

Suriye İnsan Hakları Gözlemevinin (SOHR) yayımladığı rapora göre, IŞİD hücrelerinin düzenlediği saldırılarda 80 sivil ve 27 rejim gücü ölürken, Fırat'ın doğusunda ise SDG kontrolündeki bölgelerde "önemli bir geri çekilme" yaşandığı belirtildi. Ayrıca, IŞİD hücrelerinin 2023 yılı başından bu yana YPG'nin kontrol ettiği bölgelerde 7 operasyon düzenlediği ve biri sivil ve üçü iç güvenlik güçlerinden olmak üzere 4 kişinin hayatını kaybettiği bilgisi verildi.⁸

582 kişiden oluşan yaklaşık 154 Iraklı mülteci aile Suriye'nin El Hol Kampı'ndan ayrıldı. Iraklıları taşıyan otobüsler el-Velid sınır kapısından geçerek Irak heyetinin eşliğinde Musul'daki el-Jada'a kampına doğru yola çıktı. 2022 yılında YPG güdümündeki el-Hol kampı yönetimi Irak tarafıyla koordinasyon hâlinde Iraklı ailelerin tahliyesine devam etti. 3080'den fazla kişiden oluşan 698 aile gruplar hâlinde Suriye'deki kamplardan tahliye edildi.⁹

Kimliği belirsiz saldırganlar Deyrizor'un doğusunda bulunan SDG'nin asayiş unsurlarının kontrolündeki bir kontrol noktasına saldırdı. Ebu Hardub köyü girişindeki askerî noktayı hedef alan bu saldırıda 1 SDG unsuru hayatını kaybederken çok sayıda SDG unsuru da yaralandı.¹⁰

5 <https://turkish.aawsat.com/home/article/4180901/essed-arap-parlamentolar-arasi-birliyi-nden-heyeti-kabul-etti>

6 <https://www.qasiounnews.com/ar/articles/260731/خسائر-النظام-يعملية-لفصائل-المعارضة-بريف-اللانقية>

7 <https://www.qasioun-news.com/ar/articles/260691/ضمن-سلسلة-الاغتيالات-في-درعا-مقتل-شخص-واصابة-آخر-جنوب-سوريا>

8 <https://turkish.aawsat.com/home/article/4186061/suriye-insan-haklari-gozlemevi-nden-deas-raporu>

9 <https://www.syriahr.com/en/289923/>

10 <https://www.qasiounnews.com/ar/articles/260719/مقتل-عنصر-واصابة-آخر-تابعين-لقسد-في-دير-الزور>

• İdlib ve Harekât Bölgeleri

Deprem felaketi sonrası kayıplar yaşayan ve evsiz kalan Suriyelilerden önemli bir kısmı özel izinle Suriye'ye geri dönüş yaptı. Bab-ül Hava başta olmak üzere Bab el-Seleme, Tel Abyad ve Cerablus sınır kapılarından toplamda 35 bin Suriyeli ülkelerine döndü. Dönüşlerde sınırı geçen şahısların kayıtlı sığınmacı olmalarına dikkat edildi.¹¹

Türkiye Cumhuriyeti Millî Savunma Bakanı Hulusi Akar yaptığı açıklamada, "Irak ve Suriye'nin kuzeyinde 1 Ocak'tan bu yana 261 teröristi etkisiz hâle getirdik" ifadelerine yer verdi. "Terör yuvalarını, inlerini, barınaklarını yerle bir ettik, etmeye de devam edeceğiz" diyen Akar, Türkiye'nin "kimsenin toprağında gözü olmadığını," bu tür operasyonları sadece sınırların "güvenliğini sağlamak" için yapıldığını vurguladı.¹²

Suriye muhalefetine siyasi idaresi geçici hükûmetin içişleri bakanı Harmuş ve savunma bakanı Hamade deprem felaketinden en çok etkilenen Cinderes ve Afrin'i ziyaret ettiler. Geçici Hükûmet birimlerinin bir süredir devam eden resmî ziyaretlerinin devamı niteliğindeki bu ziyarette bölgedeki deprem bilançosu ve afet sonrası süreç yerinden takip edilirken bölgedeki asayiş ve güvenlik unsurları da teftiş edildi.¹³

İsrail-Filistin

Papua Yeni Gine Dışişleri Bakanı Justin Tkachenko, 5 Mart'ta İsraili meslektaşına, çoğunluğu Hristiyan nüfusa sahip olan Papua Yeni Gine'nin Kudüs'te bir büyükelçilik kurmayı planladığını söyledi. Tkachenko ve İsrail Dışişleri Bakanı Eli Cohen'in, Pasifik Okyanusu'ndaki ada ülkesi için Kudüs'te bir büyükelçilik açma hamlesini destekleme konusunda anlaşmış oldukları belirtildi.¹⁴

İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu hükûmetinin en üst düzey üyelerinden biri olan aşırı sağcı Maliye Bakanı Bezalel Smotrich 1 Mart'ta İsrail'in, Batı Şeria'daki Filistin kasabası Huwara'yı "yok etmesi" gerektiğini söyledi.¹⁵

ABD Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Ned Price, İsrail Maliye Bakanı Bezalel Smotrich'in Filistin'in Huwara kasabasını "yok etme" çağrısının "sorumsuz, tiksindirici ve iğrenç" olduğunu söyledi. Bir basın toplantısında Price, "Başbakan Netanyahu ve diğer üst düzey İsraili yetkilileri bu yorumları açıkça reddetmeye çağırıyoruz" dedi.¹⁶

11 <https://www.qasioun-news.com/ar/articles/260677/كم-عدد-السوريين-الذين-قدموا-الى-الأراضي-السورية-من-تركيا>

12 <https://www.rudaw.net/english/middleeast/26022023>

13 <https://www.qasioun-news.com/ar/articles/260826/وزير-الدفاع-والداخلية-في-الحكومة-المؤقتة-يزور-ان-عفرين-وجندبدر>

14 <https://www.i24news.tv/en/news/israel/diplomacy/1677406863-papua-new-guinea-to-establish-embassy-in-jerusalem>

15 <https://www.timesofisrael.com/israel-should-wipe-out-palestinian-town-of-huwara-says-senior-minister-smotrich/>

16 https://www.timesofisrael.com/liveblog_entry/us-lambastes-repugnant-call-by-smotrich-to-wipe-out-palestinian-town-urges-pm-to-speak-out-as-well/

Aşırı sağcı Noam Partisi'nin Genel Başkanı Avi Maoz, 27 Şubat'ta İsrail hükûmetinde bakan yardımcılığı görevinden istifa ettiğini ancak koalisyon üyesi olarak kalacağını söyledi.¹⁷

Filistin Devlet Başkanı Mahmud Abbas, Beşinci Birleşmiş Milletler En Az Gelişmiş Ülkeler Konferansı'nın çalışmalarına katılmak üzere 4 Mart'ta Katar'ın başkenti Doha'ya gitti. Filistin devletinin Katar Büyükelçisi Munir Ghannam Filistin Radyosuna verdiği demeçte, "Başkan daha sonra Katar Devleti Emiri Şeyh Tamim bin Hamad ile bir araya gelecek" dedi.¹⁸

Ürdün

Ürdün Dışişleri Bakanı Eymen es-Safedi Ürdün'ün Akabe kentinde Filistin ve İsrail'in yanı sıra Mısır, Ürdün ve ABD'li üst düzey yetkililerin katılımıyla düzenlenen toplantıyla ilgili yazılı bir açıklama yaptı. Toplantıda alınan kararlara ilişkin Safedi, "Katılımcı tarafların yayımladığı Akabe Bildirisi, uygulanması durumunda gerilimi azaltacak ve kapsamlı siyasi girişime yol açacak önemli maddeler içeriyor" ifadesini kullandı.¹⁹

Ürdün'ün başkenti Amman'da, Başbakan Bişer Hasavne liderliğinde 3. Sürdürülebilir Ekonomik Kalkınma İçin Entegre Endüstriyel Ortaklık Yüksek Komitesi toplantısı düzenlendi. Ürdün, Mısır, Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn sanayi bakanlarının katıldığı toplantı kapsamında, Ürdün Ekonomi Projelerini Geliştirme Kurumu ve Bahreyn İhracat Şirketi, ortak iş birliği anlaşması imzaladı.²⁰

Ürdün Başbakanı Bişer Hasavne, krallığın en büyük güneş enerjisi santrali olan Baynuna Güneş Enerjisi Santrali'nin açılışını yaptı. Üretim kapasitesi 200 megavata kadar çıkabilen santralin ülkenin iklim ve temiz enerji hedeflerine katkıda bulunacağı, yeni iş olanakları sağlayacağı ve ekonomik kalkınmayı destekleyeceği belirtildi. Güneş enerjisi santralinin Ürdün'ün 2030 yılına kadar elektrik ihtiyacının yarısını yenilenebilir kaynaklardan sağlamaya yönelik stratejik hedefine ulaşmasına yardımcı olacağı bildirildi.²¹

Ürdün Ekonomiden Sorumlu Başbakan Yardımcısı ve Kamu Sektörünün Modernizasyonundan Sorumlu Devlet Bakanı, düzenlediği basın toplantısında Covid-19 salgını, Ukrayna krizi, enerji ve mal fiyatlarındaki artışın yarattığı zorluklara rağmen hükûmetin elde ettiği başarılarla dikkat çekti. Ürdünlü bakan hükûmetin yüzde 2,7'lik bir büyüme oranına ulaşmayı başardığını ve ulusal ihracatta yüzde 36'yı aşan benzeri görülmemiş bir artış sağladığını bildirdi. Bakan ayrıca Ürdün'deki yabancı yatırımların yüzde 67 oranında arttığını kaydetti.²²

17 <https://www.i24news.tv/en/news/israel/politics/1677533574-israel-far-right-mk-avi-moaz-resigns-from-government>

18 <https://www.alquds.co.uk/عباس-يشترك-في-اجتماع-الدول-الأقل-تطورا-في-الشرق-المتوسط/>

19 <https://www.trthaber.com/haber/dunya/urdun-akabe-toplantisinda-alinan-kararlar-israil-filistin-gerilimini-azaltacak-maddeler-iceriyor-749258.html>

20 <https://www.al-monitor.com/originals/2023/02/uae-egypt-jordan-bahrain-sign-12-industrial-agreements-worth-2-billion>

21 <https://www.jordannews.jo/Section-109/News/PM-inaugurates-largest-solar-power-plant-in-Jordan-27218>

22 <https://www.jordannews.jo/Section-109/News/National-exports-grew-over-36-in-2022-says-minister-27378>

Lübnan

Lübnan resmî haber ajansı NNA'nın 1961'den bu yana korunan arşivinin çalındığı bildirildi. NNA ofisinin yer aldığı Enformasyon Bakanlığındaki arşiv odasından 5 bilgisayarın kimliği henüz belirlenemeyen kişi veya kişilerce çalındığını belirten Lübnan Enformasyon Bakanı Ziyad Mekari, çalınan arşivde 1961'den bu yana korunan görsellerin de bulunduğunu aktardı. Arşivde özellikle Lübnan'da 1975-1990 yıllarında yaşanan iç savaşa ait önemli fotoğraf ve görüntülerin bulunduğu da belirtildi.²³

Birleşmiş Milletler Lübnan Özel Koordinatörü Joanna Wronecka, "daha fazla gecikmeden" yeni cumhurbaşkanının seçilmesi çağrısında bulundu. Wronecka, "Siyasi liderlerin bu kritik anda ulusal çıkarlara öncelik vermesi beklenmektedir" ifadesini kullandı.²⁴

Lübnan'daki Ayn El-Hilve Filistin mülteci kampında ölümcül çatışmalar patlak verdi. Çatışmalarda Filistin yönetimine liderlik eden Filistin siyasi partisi EL-Fetih'in bir üyesi öldü, 7 kişi ise yaralandı.²⁵

Lübnan Meclis Başkanı Nebih Berri'nin cumhurbaşkanı adayı Mişel Muavvad'ı "bir test tüpü" olarak nitelendirmesi, Muavvad ve Berri arasında tansiyonun yükselmesine yol açtı. Berri, cumhurbaşkanlığı mücadelesinin gidişatına ilişkin değerlendirmede bulunurken, Şii ikilinin (Emel ve Hizbullah) adayının eski Marada Hareketi lideri milletvekili Süleyman Franciyye olduğunu açıkladı. Berri aynı şekilde açıklamasında, seçilmesi anayasal bir değişikliğe ihtiyaç duyan Genelkurmay Başkanı General Joseph Avn'ın şansı olmadığını savundu.²⁶

23 <https://turkish.aawsat.com/home/article/4184191/lubnan-resmi-haber-ajansinin-62-yillik-arşivi-calindi>

24 <https://www.naharnet.com/stories/en/295918-un-special-coordinator-for-lebanon-urges-for-swift-president-election>

25 <https://www.al-monitor.com/originals/2023/03/clashes-lebanons-palestinian-refugee-camp-security-void-looms>

26 <https://turkish.aawsat.com/home/article/4191281/berri-ve-milletvekili-muavvad-arasinda-tansiyon-yükseliyor>

■ IRAK GÜNDEMİ

• Siyaset

Irak Cumhurbaşkanı Abdullatif Reşid ABD'nin Bağdat Büyükelçisi Alina Romanowski ile ikili ticaret ve yatırım bağlarını güçlendirmenin yollarını görüşmek ve iki ülke arasındaki ortaklıkları derinleştirmek üzere bir araya geldi. Irak Cumhurbaşkanlığından yapılan açıklamada, Reşid'in, iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinin ve karşılıklı ilgi duyulan konularda iş birliği, koordinasyon ve istişarenin güçlendirilmesinin önemini vurguladığı belirtildi. Sincar'daki güvenlik koşullarının iyileştirilmesi ve normalleşmenin yeniden sağlanması gerektiğinin altını çizen Reşid, uluslararası kuruluşları, ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin evlerine dönüşünü kolaylaştırma konusunda yardımcı olmaya da çağırırdı.²⁷

Irak Savunma Bakanı Sabit Muhammed Abbasi, Tahran ziyareti kapsamında İran Cumhurbaşkanı İbrahim Reisi ile bir araya geldi. Bakan Abbasi ile İran Cumhurbaşkanı arasında gerçekleşen görüşmede iki ülke arasında savunma alanındaki ortak konuların ele alındığı ifade edildi. Bakanlığın açıklamasına göre güvenlik alanında bir dizi ortak konunun ele alındığı toplantıda Reisi, İran'ın, Irak'ın her alanda devleti yeniden inşa etme çabalarını desteklediğini söyledi. Savunma Bakanı Abbasi'nin de İran'ın terörle mücadele konusunda Irak'a verdiği destekten övgüyle söz ettiği vurgulandı.²⁸

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Antonio Guterres, altı yıl sonra ilk kez Irak'ı ziyaret etti. Guterres, dayanışma mesajı vererek "İraklıların açık ve kapsayıcı bir diyalog yoluyla hâlâ karşı karşıya oldukları zorlukların üstesinden gelebileceklerine olan güvenini" ifade etmek istediğini söyledi.²⁹ Irak Dışişleri Bakanı Fuad Hüseyin, Guterres ile düzenlediği ortak basın toplantısında Irak'ın BM ile karşılıklı iyi ilişkilerini teyit etti ve genel sekretere Irak'ın siyasi ve demokratik süreçlerine verdiği destek için minnettarlığını ilettili. Hüseyin ayrıca, genel sekreter ile Irak, bölge ve dünyadaki siyasi duruma ilişkin gelişmelerle ilgili kapsamlı görüşmeler ve toplantılar gerçekleştirmek için istekli olduğunu ifade etti.³⁰

Bakanlar Kurulunun gerçekleştirdiği dokuzuncu toplantıda, terörle mücadele yasa tasarısının onaylanarak parlamentoya gönderilmesi ve Şehitler Vakfı Yasası'nda değişiklik sunan yasa tasarısının hazırlanmasının onaylanması da dâhil olmak üzere çok sayıda karar alındı. Toplantı sırasında, ülkede yaşanan son gelişmeler, vatandaşların yaşam koşulları ve ekonomi dosyaları kurulun gündeminde bulunan maddeler olarak ele alındı.³¹

Irak Cumhurbaşkanı Reşid'in, Bağlantısızlar Zirvesi'ne katılmak üzere Azerbaycan'a gittiği bildirildi. Irak Cumhurbaşkanlığı Basın Ofisinden yapılan açıklamaya göre, Reşid, Azerbay-

27 <https://www.basnews.com/en/babat/797210>

28 <https://ina.iq/turkmen/37903-savunma-bakan-abbasi-ran-cumhurbakan-reisi-ile-bir-araya-geldi.html>

29 <https://www.newarab.com/news/un-chief-visits-iraq-first-time-six-years>

30 <https://shafaq.com/en/Iraq-News/UN-Secretary-General-and-Iraqi-FM-Discuss-Regional-Affairs>

31 <https://ina.iq/turkmen/37938-bakanlar-kurulu-toplantsnda-alinan-kararlar.html>

canlı mevkidaşı İlham Aliyev ile Zagulba Sarayı'nda bir araya geldi. Irak-Azerbaycan ikili ilişkilerinin ele alındığı görüşmede Reşid, ekonomi, yatırım, turizm ve enerji alanlarında ortak iş birliği fırsatlarının ülke çıkarlarına hizmet edecek şekilde genişletilmesinin önemine değindi.³²

İçişleri Bakanı Abdulemir eş-Şammari, Tunus Cumhurbaşkanı Kays Said ile bir araya geldi. İçişleri Bakanlığında yapılan açıklamada, İçişleri Bakanı Şammari'nin, Arap İçişleri Bakanları Konseyinin 40. Oturumunda, Tunus Cumhurbaşkanı Kays Said ile bir araya geldiği aktarıldı. Açıklamaya göre Şammari, Başbakan Sudani'nin selamlarını Tunus Cumhurbaşkanı'na ileterek kardeş Tunus halkı için daimî refah dilediğini kaydetti.³³

• Güvenlik

Irak güvenlik güçlerinin Anbar'da düzenlediği operasyonda önde gelen bir lider de dâhil olmak üzere terör örgütü IŞİD üyesi olan 20 kişi etkisiz hâle getirildi. Irak Silahlı Kuvvetleri Başkomutanı Sözcüsü Yahya Resul, operasyonun Terörle Mücadele Servisi, Ulusal İstihbarat Teşkilatı ve Ortak Operasyonlar Komutanlığı tarafından müşterek olarak yapıldığını söyledi. Resul, Irak güçleri ile teröristler arasında çıkan çatışmaların 17 teröristin ölümüne sonuçlandığını da sözlerine ekledi.³⁴

Bağdat Uluslararası Fuar Alanı, Başbakan Muhammed Şiya es-Sudani'nin başkanlığında 18 ülke ve 100'den fazla kişinin katılımıyla gerçekleştirilen 11. Güvenlik, Savunma ve Askerî Sanayi Fuarı'nın açılışına sahne oldu.³⁵ Irak Fuar ve Ticaret Hizmetleri kamu şirketinin başkanı olan Adil el-Mesudi, yaptığı açıklamada, dört gün sürecek sergiye savunma, içişleri ve sanayi bakanlıklarına bağlı bazı yerel silah üretim şirketlerinin katıldığını söyledi. Fuara İngiltere, Bulgaristan, Çin, Fransa, İtalya, Güney Kore ve diğer ülkelerden firmalar da katıldı. Hafif, orta ve ağır silahlar, çeşitli kalibrelerdeki toplar, savaş uçakları, insansız hava araçları, tanklar, zırhlı personel taşıyıcılar, radar ve metal dedektörler sergideki ürünler arasında yer aldı. Irak Savunma Sanayi Komisyonu Başkanı Mustafa Ati Hasan, savunma fuarının komisyonun silah üreten şirketlerle iş birliği yapması için büyük bir fırsat olduğunu söyledi.³⁶

• Ekonomi

Irak, elektrik santralleri için ihtiyaç duyulan doğal gazı üretmeye ve ülke bütçesine yük olan ithalatı kısmaya çalışırken, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) firması Crescent Petroleum ve iki Çinli şirketle petrol ve gaz sahasının geliştirilmesi üzerine altı anlaşma imzaladı. BAE

32 <https://www.tebaajansi.com/irak/irak-cumhurbaskani-resid-azerbaycan-da-h305153.html>

33 <https://ina.iq/turkmen/37959-immeri-ile-tunus-cumhurbakan-said-gorutu.html>

34 <https://www.basnews.com/en/babat/797221>

35 <https://www.iraqinews.com/iraq/baghdad-to-host-international-defense-exhibition-iqdex-2023/>

36 <https://english.news.cn/20230305/9676c1f2675b47da8a8a4450595a5b39/c.html>

merkezli Crescent Petroleum ile petrol ve doğal gaz sahalarının geliştirilmesi için yapılan 20 yıllık üç sözleşme dikkat çekti.³⁷

Irak Başbakanı Sudani'nin Mali Danışmanı Mazhar Muhammed Salih, Irak'ın dış borcunun 20 milyar doları aştığını söyledi. Dış borcun bir kısmının doksanlı yıllara dayandığını belirten Salih, Irak hükûmetinin bu borçları önümüzdeki 7 ila 8 yıl içinde geri ödemeyi planladığını vurguladı.³⁸

Başbakanlık Basın Ofisinden yapılan açıklamada, Başbakan Sudani'nin Uluslararası Şeffaflık Örgütünden bir heyetle bir araya geldiği bildirildi. Açıklamada, hükûmetin mali ve idari yolsuzluklarla mücadele çabaları ve bu konuda attığı adımların ele alındığı toplantıda Sudani, yolsuzlukla mücadelede Uluslararası Şeffaflık Örgütünün deneyimlerinden yararlanmak istediğini vurguladı.³⁹

Irak Petrol Bakanlığı ocak ayı petrol ihracat gelirlerinin 7,66 milyar doları aştığını duyurdu. Irak'ın devlet petrol şirketi SOMO tarafından yayımlanan nihai istatistiklere göre, ocak ayında toplam ham petrol ihracatı 101,24 milyon varili, ihracat geliri ise 7,66 milyar doları aştı. Açıklamada, ocak ayında Irak'ın orta ve güneyindeki petrol sahalarından ihraç edilen toplam ham petrol miktarının 98,46 milyon varilin üzerinde, Kerkük'teki petrol sahalarından ihraç edilen miktarın ise 2,47 milyon varilin üzerinde olduğu belirtildi. Açıklamada, varil başına ortalama fiyatın yaklaşık 75,7 ABD doları olduğu dile getirildi.⁴⁰

Maliye Bakanlığı, sözleşmeli çalışacak 8 binden fazla personelin atamasına karar verildiğini bildirdi. Maliye Bakanlığında yapılan açıklamaya göre, bakanlık, daire ve genel müdürlüklerde sözleşmeli olarak çalışacak 8.691 personelin işe alınmasına karar verildi.⁴¹

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) Eğitim Bakanlığına bağlı tüm eğitim merkezlerinde 14 gün, IKBY'deki tüm kurumlarda ise 6 gün resmî tatil olacağı bildirildi. IKBY Eğitim Bakanlığı her yıl 11 Mart tarihinden 24 Mart tarihine kadar bahar tatiline giriyor.⁴²

IKBY Başbakanı Mesrur Barzani, Çalışma Yasası'nın IKBY Parlamentosu tarafından kabulü dolayısıyla bir mesaj yayımladı. Başbakan, "Bu yasa genel olarak işçilerin, özel olarak da kadın işçilerin haklarının korunması, her türlü zorla çalıştırmanın ortadan kaldırılması, işçilere yönelik her türlü baskının sonlandırılması ve çocuk işçiliğinin ortadan kaldırılmasında önemli

37 <https://www.brecorder.com/news/40228503/iraq-signs-oil-and-gas-deals-with-uaes-crescent-petroleum-two-chinese-firms>

38 <https://www.tebaajansi.com/ekonomi/irak-in-dis-borcu-20-milyar-dolari-asti-h305026.html>

39 <https://ina.iq/turkmen/37911-babakan-sudani-hukumet-yolsuzlukla-mucadele-konusunda-kararl.html>

40 <https://www.iraqinews.com/iraq/iraqs-oil-revenues-in-january-exceed-7-66-billion-usd/>

41 <https://ina.iq/turkmen/37931-maliye-bakanl-8-binden-fazla-personelin-atamas-kararlatrld.html>

42 <https://www.tebaajansi.com/irak/ikbyde-mart-tatili-belirlendi-h305114.html>

bir rol oynayacağı için IKBY emekçilerini kutluyorum” dedi. İşçilerin haklarının korunmasının, kabinesinin öncelikleri arasında olduğunu kaydeden başbakan, “Bu kanun aynı zamanda işçilerin iş sağlığı ve güvenliği açısından tüm haklarını ve yasal hakları da düzenlemektedir. Kanun aynı zamanda işverenlerin uygun işçi bulmasına, çalışma koşullarını ve işçi-işveren ilişkilerini sağlıklı ve adil bir şekilde düzenlemesine yardımcı olacaktır” ifadelerini kullandı.⁴³

⁴³ <https://www.kurdistan24.net/tr/story/87011-Başbakan:-Çalışma-Yasası,-işçilerin-korunmasında-önemli-rol-oyunayacak>

■ TÜRKMEN GÜNDEMİ

• Siyaset

Irak Başbakanlık Genel Sekreterliğinden 20 Şubat 2023'te alınan bir karara göre Kerkük'teki resmî yazışmalarda sadece Arapça ve Kürtçe kullanılacağı açıklandı. Karara, kentte yoğun yaşayan Türkmenler tepki gösterdi. Irak Türkmen Cephesi (ITC) Siyasi Bürosundan karara ilişkin yapılan yazılı açıklamada, Irak hükûmetince Kerkük Valiliğine gönderilen kararın reddedildiği belirtildi. Başbakanı Muhammed Şiya es-Sudani'ye çağrı yapılan açıklamada, kararın iptal edilmesi istendi.⁴⁴

2 Mart 2023'te Türkiye Dışişleri Bakanlığının yaptığı yazılı açıklamada, Irak Bakanlar Kurulu Genel Sekreterliğince alınan bir kararla Kerkük'te Türkmencenin resmî kullanımına kısıtlama getirildiği öğrenildi. Bu kararın Irak'ın kurucu ve asli unsurlarından olan Türkmenlerin temel haklarının ihlalinin teşkil ettiği vurgulandı. Söz konusu açıklamada, Türkmencenin Kerkük'teki resmî yazışmalarda yasaklanmasının Irak Anayasası'na aykırı olduğu ifade edildi.⁴⁵

Irak resmî haber ajansı Irak Haber Ajansına (INA) göre, Başbakan Muhammed Şiya es-Sudani, Kerkük'teki resmî yazışmalarda Arapça ve Kürtçenin yanı sıra Türkmenlerin ana dili olan Türkmencenin kullanılması talimatını verdi. Irak Hükûmeti Sözcüsü Basim el-Avvedi, Resmî Diller Yasası'na göre Türkmence ve Süryanicenin Kerkük'teki iki resmî dil olduğunu söyledi.⁴⁶

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan, Kerkük'te Türkmencenin de resmî yazışma dilleri arasında kullanılması yönünde talimat veren Irak Başbakanı Muhammed Şiya es-Sudani'ye teşekkür etti. Hasan Turan, sosyal medya hesabı Twitter'dan yaptığı açıklamada, "Başbakan Muhammed Şiya es-Sudani, Türkmen bileşeninin Kerkük'teki resmî yazışmalarda Türkmence dilini benimsemesine yönelik adil anayasal kararınız için teşekkürler" sözlerine yer verdi.⁴⁷

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan 5 Mart 2023'te Kerkük Vali Vekili Rakan Said el-Cuburi ile görüştü. Görüşmede Kerkük'ün güvenliği, kamu hizmeti ve vilayette istikrarın güçlendirilmesi konuları ele alındı. Ayrıca Turan, 3 Mart'ta ITC Güvenlik Bürosunun eski sorumlusu Ahmet Tahir'e yönelik düzenlenen suikasta ilişkin araştırmaları görüştü.⁴⁸

Kerkük Türkmen Milletvekili Garip Tazeli, Irak Başbakanlığı ile yaptığı yazışmalarda Kerkük'teki bileşenler arasında denge sağlamak için bir komisyonun oluşturulması konusunda başbakanlığın onayını aldı.⁴⁹

44 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irak-yonetiminden-kerkuk-te-turkmenceyi-kisitlama-karari/2834610>

45 <https://www.nasnews.com/view.php?cat=103072>

46 <https://www.ina.iq/179495--.html>

47 <https://twitter.com/ITChasanturan/status/1630997297096974337>

48 <https://www.facebook.com/itchasanturan/posts/pfbid036qLGreAGxJqCQcZ6BfYQPZ9EzBmAnrCF98m8mwor8baoDh8dG7MhkVPoU9LAsPgEl>

49 <https://www.facebook.com/ghalturkmani/posts/pfbid0iCX74q2k6HKJVpcm1X3MaiLFzU68mR6RVEup1i4JiF7cJvADHXYtsqDB5Kg2TjI>

Türkmen Millî İrade Partisi ilk kongresini gerçekleştirdi. Kongreye, Irak Kürdistan Bölgesi Yönetimi (IKBY) Vakıflar ve Diyanet İşleri Bakanı Piştivan Sadık, IKBY Oluşumlardan Sorumlu Bölge Bakanı Aydın Maruf, Türkiye'nin Erbil Başkonsolosluğunda Muavini Emir Teker, Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) Siyasi Büro Üyesi Ari Nanakali, Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB) Siyasi Büro Üyesi Arez Abdullah, Türkmen siyasi parti liderleri ve temsilcileri katıldı.⁵⁰

3 Mart 2023'te Irak Türkmen İslami Birliği, kuruluş yıl dönümü (3 Mart 1991) nedeniyle Bağdat'taki genel merkezinde toplantı gerçekleştirdi. Irak Türkmen İslami Birliği Genel Sekreteri Casim Muhammed Cafer, partisinin gelecek süreçte faaliyetlerini genişleteceğini söyledi. Cafer, partisinin gelecek süreç içerisinde birçok Türkmen bölgesinde ofisler açacağını belirtti.⁵¹

• Güvenlik

Irak Türkmen Cephesi Güvenlik Dairesi Eski Müdürü Ahmet Tahir Kerkük'teki evinin önünde arabasına yerleştirilen bombanın patlaması üzerine hayatını kaybetti. Kerkük Emniyet Müdürlüğü ekipleri, saldırıyı gerçekleştirenlerin yakalanması için çalışmalarına başladı. Kimsenin üstlenmediği saldırı, Türkmenler ve bölgedeki diğer etnik gruplar tarafından üzüntüyle karşılandı.⁵²

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı Hasan Turan, eski ITC Güvenlik Dairesi Sorumlusu Ahmet Tahir suikastının arkasında PKK'nın olduğunu söyledi. "Kısa süre önce Irak güvenlik makamlarından bize aktarılan bilgilerde, terör örgütü PKK'nın Kerkük'teki Irak Türkmen Cephesi binaları ve yetkililerine yönelik saldırı düzenleyecekleri bilgileri verildi" diyen Turan, olaya ilişkin Kerkük polisi ve güvenlik güçlerinden net bir açıklama beklediklerini dile getirdi.⁵³

Irak Türkmen Cephesi (ITC) Kerkük Milletvekili Erşat Salihi, yaptığı bir televizyon görüşmesinde terör örgütü PKK'nın Sincar ve Kerkük'ten Yezidi ve Arap kadın elaman temin ettiğini söyledi.⁵⁴

50 <https://www.tebaajansi.com/turkmen-milli-irade-partisi-ilk-kongresini-gerceklestirdi-p4-aid,367.html#galeri>

51 <https://www.facebook.com/jaasimjaffar/posts/pfbid0ELD887KAazghvfkKscuyaBuMpGFgyAC5h6kJ8nD7jGH3J3E8p7dQY7etPfsSdDqrl>

52 <https://www.turkmenelitv.com/haberler/turkmeneli/item/40530-kerkuk-te-patlama-meydana-geldi.html>

53 <https://www.dailysabah.com/politics/pkk-behind-assassination-of-ex-turkmen-officer-in-kirkuk-itf-head/news>

54 <https://almasalah.com/archives/44764>

■ IKBY GÜNDEMİ

• Siyaset

2 Mart Perşembe günü Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Antonio Guterres Erbil'e bir ziyaret gerçekleştirdi. Guterres'in Erbil ziyareti Bağdat ziyaretinden sonra gerçekleşti. Guterres, Uluslararası Erbil Havalimanı'nda Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) Başkanı Neçirvan Barzani tarafından karşılandı. Ardından iki lider arasında bir toplantı gerçekleştirildi. Başkanlıktan yapılan açıklamaya göre, IKBY başkan yardımcılarının da hazır bulunduğu görüşmede, Irak ve IKBY'deki siyasi durum, Erbil-Bağdat ilişkileri ve sorunların çözümüne yönelik adımlar, Irak federal hükûmetinin gündemi ve Sincar'daki durum ele alındı. IKBY ile Irak hükûmetleri arasındaki görüşmelere ve mutabakata ilişkin bilgi veren Başkan Barzani, Erbil ile Bağdat arasında sorunların çözümü için olumlu bir hava olduğuna işaret etti. Öte yandan Erbil ile Bağdat arasındaki müzakerelerin gidişatından duyduğu memnuniyeti dile getiren Guterres de BM'nin iki taraf arasındaki sorunları çözme çabalarına verdiği desteği yineledi. IKBY'de yapılacak parlamento seçimlerinin de gündeme geldiği görüşmede Neçirvan Barzani, IKBY Başkanı olarak seçim tarihini yasal süresi içinde belirleyeceğini ve seçimlerin bu yıl yapılması gerektiğini vurguladı.⁵⁵ Öte yandan Guterres, Erbil'deki temasları kapsamında Başbakan Mesrur Barzani, Başbakan Yardımcısı Kubat Talabani ve IKBY Parlamentosu Başkanı Revaz Faik ile de ayrı ayrı bir araya geldi.⁵⁶ Düzenlediği basın toplantısında BM Genel Sekreteri Guterres "Mülteciler Yüksek Komiserliği görevim de dâhil olmak üzere bölgeye daha önceki ziyaretlerimde, Kürt halkının çatışma ve felaketten kaçanlara karşı cömertliği ve dayanışmasından her zaman derinden etkilenmişim" ifadesini kullandı. Bağdat ve Erbil ziyaretleri, 2023'te şu ana kadar sadece Davos ve Cape Verde'ye dış ziyaret gerçekleştiren Guterres'in üçüncü dış ziyareti oldu.⁵⁷

IKBY'nin iki ana siyasi partisi Kürdistan Demokratik Partisi (KDP) ve Kürdistan Yurtseverler Birliğinin (KYB) seçim organları, yaptıkları ortak açıklamada, yaklaşan seçimlerle ilgili uzlaşmazlıklarının "çoğunu" çözmek için ön anlaşmaya vardıklarını duyurdu. Taraflar arasında yapılan görüş alışverişi sonucunda, seçim kanununun değiştirilmesi ve Bağımsız Yüksek Seçim ve Referandum Komisyonunun (BYSRK) yeniden faaliyete geçirilmesi ile ilgili maddeler konusunda mutabakata varıldı. Açıklamada, "Nihai bir anlaşmaya varılması için tarafların önümüzdeki günlerde aynı amaçla tekrar bir araya gelmesi kararlaştırıldı" dendi.⁵⁸ Ayrıca KYB ile KDP'nin seçim kuruluşunun genel seçimlerde IKBY'nin dört bölgeye ayrılması üzerinde anlaşma sağladığı yönünde bilgiler aktarıldı. Diğer yandan kota sistemi ile IKBY'de bulunan dinî ve etnik azınlıklara ayrılan sandalye sayısı ve dağıtım yöntemi üzerine anlaşamadıkları belirtildi.⁵⁹

55 <https://presidency.gov.krd/president-nechirvan-barzani-meets-with-un-secretary-general/>

56 <https://npasyria.com/krd/11743/>

57 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/030320231>

58 <https://esta.krd/232241/>

59 <https://www.rudaw.net/sorani/kurdistan/040320231>

28 Şubat'ta Türkiye'nin Erbil Başkonsolosu Mehmet Mevlüt Yakut, IKBY Başbakan Yardımcısı Kubat Talabani'yi ziyaret etti. Erbil'de KYB Politbüro binasında gerçekleşen görüşmede Talabani 6 Şubat meydana gelen ve Türkiye'nin 10 ilini etkileyen deprem nedeni ile başkonsolosa başsağlığı diledi. Başkonsolos Yakut ise özellikle Süleymaniye vilayetinden gönderilen yardımlar için Talabani'ye teşekkür etti.⁶⁰

IKBY Parlamentosu Başkanlığına sunulan 7 milletvekilinin istifa dilekçesinin onaylandığı belirtildi. Kürdistan İslami Birliği'nin (Yekgirtu) 5 milletvekili, Goran (Değişim) Hareketi'nden ayrılan Ali Hama Salih ve Yeni Nesil Hareketi'nden (YNH) ayrılan Kazım Faruk'un istifa dilekçelerinin Parlamentosu Başkanlığı tarafından onaylanmasından sonra 7 yedek milletvekili adayının boşalan koltuklara geçeceği aktarıldı.⁶¹

İkinci Erbil Forumu çerçevesinde "Ortadoğu'da Öne Çıkan Sorunlar ve IKBY'nin Geleceği" adlı özel oturumda konuşan IKBY Başkanı Neçirvan Barzani, "Türkiye, tüm zor zamanlarımızda IKBY'ye yardım etti. Tüm taraflar siyasi ve ekonomik ilişkileri daha da geliştirme isteğine sahip" dedi. Neçirvan Barzani, depremzedelere ilk andan beri yardım ettiklerini aktararak "Barzani Yardım Vakfı (BCF) ve IKBY Sağlık Bakanlığının deprem bölgesinde yaptıkları yardımlar bizim için gurur kaynağı ve bunların Kürt-Türk ilişkilerine olumlu bir etkisinin olduğu kanaatindeyim" şeklinde konuştu. Rudaw Araştırma Merkezi Direktörü Ziryan Rojhelati'nin moderatörlüğünde düzenlenen özel oturumda konuşan Barzani, "Suriye ve Türkiye'de yaşanan deprem büyük bir felaketti. IKBY olarak depremin ilk anından bu yana imkânlarımız ölçüsünde elimizden gelen her şeyi yaptık" ifadesini kullandı.⁶²

• Güvenlik

İran Dışişleri Bakanı Hüseyin Emir Abdullahiyan 27 Şubat'ta yaptığı röportajda, Bağdat ile Tahran arasında gerçekleştirilen en son güvenlik görüşmesinde IKBY'de karargâhları bulunan ve İran'a karşı faaliyet yürüten silahlı grupların ele alındığını belirterek, "İran sınırlarında faaliyet gösteren terörist grupların bölgede bulunmasına tahammül etmeyeceğimizi vurguladık" ifadelerini kullandı.⁶³

• Ekonomi

Süleymaniye'nin Çemçemal ilçesinde bulunan Kormor doğal gaz sahası dosyasının KYB tarafından Kürdistan Demokratik Partisi (KDP) veya IKBY'ye teslim edilmeyeceği belirtildi. İlgili açıklamanın IKBY Başbakanı Mesrur Barzani'nin KYB'den Kormor dosyasının Erbil yönetimine teslim etmesi isteğinde bulunmasının ardından geldiği belirtildi. Irak hükûmetinin kurulmasına müteakip IKBY heyetinin merkezî hükûmet ile Irak 2023 bütçesi başta olmak

60 <https://www.zamenpress.com/Details.aspx?jimare=63777>

61 <https://www.peyam.net/Details/37690>

62 <https://www.rudaw.net/turkish/kurdistan/0203202311>

63 <https://www.mojnews.com/بخش-سیاسی-3/475118-برای-توافق-با-آمریکا-فاصله-زیادی-نداریم/>

üzere bir anlaşmaya varılması için üç kez Bağdat'a gittiği ve taraflar arasındaki görüşmelerde Kormor'da doğal gaz çıkarma ve üretmenin önemli bir mesele olarak ele alındığı kaydedildi.⁶⁴

28 Şubat Salı günü IKBY heyeti ile merkezî hükümet heyeti arasında gerçekleştirilen görüşmede, özellikle mali konular üzerine anlaşmaya varıldığı aktarıldı. Varılan anlaşmaya göre Irak, IKBY'nin petrol satmasını yasal olarak kabul edecek. Ayrıca anlaşma kapsamında 2023 bütçesinden IKBY'ye ayrılan payın yüzde 12,67 olarak belirlendiği bildirildi. Öte yandan 2023 yılının ekim ayında IKBY ile Irak'ta genel nüfus sayımı yapılması planlanıyor. Anlaşmaya göre, yapılacak nüfus sayımında IKBY'de yaşayan vatandaşların oranı yüzde 12, 67'den yüksek olursa eksik kalan paranın önceki aylar da hesaba katılarak Irak tarafından IKBY'ye ödeneceği ifade edildi. Söz konusu anlaşmaya göre Irak hükümetinin IKBY'de çalışan petrol şirketlerinin ödemelerini yapacağı, petrolün Erbil tarafından satılmasını yasal olarak kabul edeceği ve Irak Federal Yüksek Mahkemesinin (IFYM) IKBY aleyhindeki tüm kararların, Petrol ve Gaz Yasa Tasarısı hazırlanıp Irak Parlamentosunda oylanıp yasalasana kadar askıya alınacağı yönünde kararlar alındığı aktarıldı.⁶⁵

64 <https://www.bwar.news/?per=posts&pewakraw=view&id=5059>

65 <https://balkesh.com/kurdistan/32846/>

■ KÖRFEZ GÜNDEMİ

• Güvenlik

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Antonio Guterres'in Bağdat'ta düzenlenen toplantıda Irak Başbakanı Muhammed Şiya Sudani ile bir araya geldiği sırada Körfez'in güvenliği ile ilgili verdiği açıklamaları önemli oldu. Genel Sekreter Guterres, gerçekleştirilen görüşmeler sonrasında verdiği basın açıklamasında bölgenin küresel ısınma, yolsuzlukla mücadele ve ülkelerin iç işlerine müdahil olmama konusunda önemli mesajlar verdi. Aynı zamanda basın toplantısı sırasında Yemen'deki iç savaşa değinerek, "Kolay ve hızlı olmayacak ama umuyoruz ki bir gün bölgede her ülkenin bağımsızlığına ve ülkelerin iç işlerine karışmamasına dayalı yeni bir güvenlik gerçeği olacaktır. Bölgede güven eksikliği var. Diyalog, güven inşası ve Yemen sorunu da dâhil olmak üzere sorunları çözmek için bir mekanizma olmalı" mesajını verdi.⁶⁶

• Ekonomi

BAE'den uzay çalışmalarına verilen ağırlık yıldan yıla artmaktadır. Geçtiğimiz hafta içerisinde BAE'li yetkililer tarafından yapılan yeni açıklamada BAE'nin, 2015-2020 yılları arasında uzay çalışmalarına olan yatırım değerini 6 milyar doların üzerine çıkardığı açıklandı. Bununla birlikte uzay ekonomisine verilen bütçenin 2,97 milyar doları geçtiği bildirildi. Keza yetkililer, BAE'nin uzay çalışmalarına önem vermesi nedeniyle "Ulusal Uzay Fonu" adı altında yeni fon kurduğunu açıkladılar. Bu da BAE'nin günümüzde uzay çalışmalarında gösterdiği üstün başarılarına gelecek dönemlerde de devam edeceğini göstermektedir.⁶⁷

• Siyaset

Uzay çalışmalarına önem veren BAE'den geçtiğimiz hafta içerisinde tarihe geçen önemli başarı gerçekleşti. Aralarında BAE de olmak üzere ünlü iş insanı milyarder Elon Musk'ın sahibi olduğu uzay taşımacılığı şirketi Space-X, NASA'nın oluşturduğu "Crew-6" adı altında Uluslararası Uzay İstasyonuna 4 astronotu göndermeyi başardı. NASA astronotları Stephen Bowen ve Warren Hoburg'un yanı sıra, BAE'li astronot Sultan en-Niyadi ve Rusya Federal Uzay Ajansı kozmonotu Andrey Fedyaev'i taşıyan Dragon Kapsülü, 2 Mart tarihinde Falcon-9 roketi ile Florida'daki Kennedy Uzay Merkezinden başarılı bir şekilde fırlatıldı. BAE'nin bu başarısının ardından KİK Genel Sekreterliği, Körfezli komşu ülkelerin liderleri ve önemli siyasi adamlarından tebrik mesajları aldığı öğrenildi. BAE Devlet Başkanı Muhammed bin Zayid, sosyal medya üzerinden gelişme sonrasında verdiği açıklamasında, "BAE'nin emelleri için yeni bir başlangıç. Uluslararası Uzay İstasyonuna ikinci emirlik görevi Sultan en-Niyadi tarafından gerçekleştiriliyor" mesajını verdi. Uzaydaki görevin 6 ay süreceği bilgisi de aktarıldı.⁶⁸

66 <https://alwatan.kuwait.tt/article/details.aspx?id=712528&yearquarter=20231>

67 <https://al-ain.com/article/emirati-leadership-space-economy>

68 <https://www.siasat.com/uaes-historic-space-mission-sultan-al-neyadi-lifts-off-to-space-2538297/>

Suudi Arabistan Dışışleri Bakanı Faysal bin Farhan tarafından geçtiğimiz hafta içerisinde Kiev'e gerçekleştirilen ziyaret ve ardından Suudi Arabistan ile Ukrayna arasında 400 milyon dolarlık yeni anlaşmaların imzalanması önemli bir gelişme oldu. Bakan bin Farhan, 26 Şubat tarihinde Kiev'e gerçekleştirdiği resmî ziyaretinde Ukrayna Cumhurbaşkanı Volodimir Zelenski ile bir araya geldi. Ziyaret sonrasında Suudi Arabistan Kraliyeti tarafından verilen resmî açıklamada Suudi Arabistan'ın, 100 milyon dolarlık yardım programının bir parçası olarak Ukrayna'ya 3 uçak dolusu insani yardım gönderdiği bildirildi.⁶⁹

69 <https://www.aljazeera.net/news/2023/2/27/في-زيارة-هي-الأولى-من-نوعها-وزير>

■ KUZAY AFRİKA GÜNDEMİ

• Siyaset

Kuzey Afrika'daki iç siyaset ve dış politika gelişmeleri incelendiğinde bu hafta on temel konu ön plana çıkmaktadır.

Bu bağlamda öne çıkan ilk gelişme Fas yönetiminin, Paris ve Rabat arasındaki ilişkilerin dostane olduğunu ve öyle kalacağını belirten Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron'un iddialarını yalanlamasıdır. 27 Şubat'ta Macron'un Orta Afrika turu öncesinde Fas ile arasındaki ilişkilerin dostane seyrettiğini iddia etmesine karşın Fas hükûmetinden yetkili bir kaynak iki ülke arasında var olan ve giderek büyüyen anlaşmazlıklara dikkat çekti. Fransa merkezli Jeune Afrique tarafından alıntılanan hükûmet kaynağı ise "İki hükûmet arasında da Kraliyet Sarayı ile Elysee arasında ilişkiler artık iyi değil, dostane de değil" dedi.⁷⁰

İkinci gelişme, 2 Mart Perşembe günü Pasifik İttifakı'nı izlemekle görevli parlamentolar arası komisyonun, Rabat'ta Fas'ın Batı Sahra için hazırladığı, bölge sakinlerine yerel ve ekonomik işlerinin yönetiminde yetki verilmesini öngörürken, diplomatik ve savunma alanlarının Fas hükûmetine bırakılmasını öngören özerklik planını desteklediğini açıklamasıdır. Komisyon, Fas Temsilciler Meclisi ile gerçekleştirdiği ortak toplantının ardından yayımladığı bildiriye Fas'ın girişimini "ciddi ve inandırıcı bir çaba" olarak nitelendirdi. "Sahra ihtilafının çözümü için Fas tarafından önerilen genişletilmiş özerklik planı tüm tarafların beklentilerini karşılamaktadır" ifadeleri kullanılan bildiriye, planın Sahra bölgesi sakinlerinin Fas egemenliği çerçevesinde kendi işlerini yönetmelerine olanak sağlayacağına dikkat çekilmesidir. Ayrıca komite, Fas'ın önerisinin Birleşmiş Milletlerde destek gördüğünü ve çeşitli kararlarda bu girişimin "ciddi ve inandırıcı" olarak kabul edildiğini belirtti.⁷¹

Üçüncü gelişme Cezayir'in bir yıldır kapalı olan Kiev'deki Büyükelçiliğin yeniden açılacak olmasıdır. Cezayir devlet televizyonu 26 Şubat Pazar günü dışişleri bakanlığından yapılan açıklamaya atıfta bulunarak, Cezayir'in Kiev'deki büyükelçiliğini Rusya'nın Ukrayna'yı işgali üzerine kapatmasından bir yıl sonra yeniden açacağını duyurdu. Dışişleri Bakanlığı açıklamasında, "Bu karar Cezayir devletinin ve bu ülkedeki ulusal toplumun çıkarlarının korunması çerçevesinde alındı. Ukrayna'da kötüleşen güvenlik durumu nedeniyle faaliyetlerini askıya alan Kiev'deki Cezayir Büyükelçiliği, Maslahatgüzar tarafından yönetilecektir" ifadesine yer verildi.⁷²

Dördüncü gelişme 27 Şubat Pazartesi günü Cezayir Genelkurmay Başkanı Korgeneral Said Chengriha'nın, başkent Cezayir'de Rusya Güvenlik Konseyi Sekreteri Nikolai Patrushev ile

70 <https://www.morocoworldnews.com/2023/03/354272/morocco-discredits-macrons-claims-over-rabat-paris-friendly-ties>

71 <https://www.morocoworldnews.com/2023/03/354283/pacific-alliance-monitoring-commission-supports-moroccos-autonomy-plan>

72 <https://www.reuters.com/world/africa/algeria-reopen-its-embassy-kyiv-after-one-year-closure-2023-02-26/>

askerî iş birliğini güçlendirme yollarını görüşmek üzere bir araya gelmesidir. Ordudan yapılan açıklamada görüşmelerde ikili askerî iş birliğinin yanı sıra ortak kaygı duyulan konularda görüş alışverişinde bulunulduğu belirtildi. Chengriha, Patrushev'in ziyaretinin "iki ülkenin ikili ilişkilerini karakterize eden stratejik ve tarihi ortaklığı özellikle askerî iş birliği alanında güçlendirme yönündeki kesin ve açık iradesinin kanıtı" olduğunu belirtti. Aynı kaynağa göre Patrushev ise Rusya ve Cezayir arasındaki ilişkilerin derinliğinin altını çizerek Kuzey Afrika ülkesinin bölgeye barış ve istikrar getirmedeki rolünü vurguladı.⁷³

Beşinci öne çıkan gelişme, Sahraaltı Afrika ülkeleri vatandaşlarının Tunus'u terk etmesidir. Son haftalarda yaşanan tutuklama dalgasının ardından Cumhurbaşkanı Kays Said 15 Şubat Çarşamba günü eleştirmenlerin açıkça ırkçı olduğunu söylediği bir konuşma yapması üzerine ülkedeki Sahraaltı ülke vatandaşlarının Tunus'tan göç ettiği görülmektedir.⁷⁴

Altıncı gelişme, BM Libya elçisi Abdoulaye Bathily'nin pazartesi günü yaptığı açıklamada, bu yıl ülkede başkanlık ve yasama seçimlerinin düzenlenmesi için bir girişim başlatıldığını duyurmasıdır. Senegalli diplomat BM Güvenlik Konseyine yaptığı açıklamada, "2023 yılında başkanlık ve yasama seçimlerinin düzenlenmesini sağlamayı amaçlayan bir girişim başlatmaya karar verdim. Bu bağlamda Libya için üst düzey bir yönlendirme paneli kurmayı planlıyorum" dedi. Elçi, bu mekanizmanın, siyasi kurum temsilcileri, önemli siyasi figürler, aşiret liderleri, sivil toplum örgütleri, güvenlik aktörleri, kadınlar ve gençler dâhil olmak üzere ilgili tüm Libyalı aktörleri bir araya getireceğini belirtti. Abdoulaye Bathily, "Bizim görevimiz Libyalıları, kendilerini halkın refahına adanmış yetkililer tarafından yönetilen istikrarlı bir ülkeye kavuşma arzularında desteklemektir" dedi.⁷⁵

Yedinci gelişme Libya Ulaştırma Bakanı Muhammed eş-Şehubi'nin, kara sınır kapısı yetkilileriyle Cezayir ile 1986 yılında UNESCO Dünya Mirası olarak belirlenmiş olan Ghadames sınır kapısının yeniden açılması için devam eden hazırlıkları ve Tunus ile Ras Jedir ve Wazen sınır kapılarının karşılaştığı zorlukları görüşmesidir. Eş-Şehubi kara taşımacılığı sektörünün önemini vurgulayarak, sınır kapılarının performansının geliştirilmesine, iş akışlarının takibine ve çalışanların kapasitelerinin artırılması ve performanslarının geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için sağlam temellere dayanan net bir stratejik vizyon geliştirilmesine odaklanılması ve dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bakan, ana sınır kapılarının gerektiği gibi faaliyet gösterebilmeleri için gerekli tüm olanaklara sahip ticari geçiş noktalarına dönüştürülmesi arzusunu dile getirdi.⁷⁶

Sekizinci gelişme, Mısır Dışişleri Bakanı'nın 10 yıl sonra ilk kez Türkiye'yi ziyaret etmesidir. Mısır Dışişleri Bakanı Samih Şukri pazartesi günü Türkiye'yi ziyaret etti ve burada Türk mev-

73 <https://www.aa.com.tr/en/africa/algeria-russia-hold-talks-to-strengthen-military-cooperation/2832808>

74 <https://www.africanews.com/2023/02/26/tunisia-fearful-sub-saharan-nationals-exit-country-amid-anti-migrant-push/>

75 <https://www.africanews.com/2023/02/28/libya-un-launches-initiative-for-elections-in-2023/>

76 <https://libyaobserver.ly/inbrief/ministry-transport-considers-opening-ghadames-border-crossing-algeria>

kıdaşı Mevlüt Çavuşoğlu tarafından karşılandı. İki bakan, binlerce kişinin ölümüne neden olan 6 Şubat depremlerinden en çok etkilenen bölgelerden birinde helikopter turu yaptı. Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Ahmed Ebu Zeyd pazartesi akşamı televizyonda yaptığı açıklamada “Şükri'nin ziyareti 6 Şubat depremlerinin ardından Türkiye ile dayanışmayı ifade etmeyi amaçlamaktaydı. Ziyaret, toplam 1.200 ton olduğu tahmin edilen altıncı Mısır yardım sevkiyatının Türkiye'ye varışıyla aynı zamana denk geldi” dedi.⁷⁷

Dokuzuncu gelişme Sudan'da Egemenlik Konseyi Başkanı ve Sudan Silahlı Kuvvetleri Komutanı Korgeneral Abdulfettah El-Burhan'ın, ordu ile sivil muhalefet arasında yeni bir hükûmetin kurulmasının önünü açacak nihai anlaşmanın imzalanması konusunda iyimser olduğunu ifade etmesidir. Al-Sharq gazetesine verdiği röportajda El-Burhan, ordunun geçen yıl 5 Aralık'ta imzalanan ve cunta ile Özgürlük ve Değişim Güçleri Merkez Konseyi (Forces of Freedom and Change - FFC) çatısı altındaki kırktan fazla muhalif parti ve grup tarafından imzalanan Siyasi Çerçeve Anlaşması'na bağlılığını teyit etti. Askerî kurumun arzu edilen demokratik geçiş sürecini desteklediğini ve yeni bir sivil başbakan atanır atanmaz siyaset sahnesinden çekileceğini belirtti. Ordunun nihai bir anlaşmaya varılmasına karşı çıkanları ikna etmek için tüm taraflarla birlikte çalışacağını, zira mevcut siyasi sürecin diğer siyasi güçlerden soyutlanarak hedeflerine ulaşamayacağını kaydetti.⁷⁸

Son gelişme ise Hızlı Destek Güçleri (Rapid Support Forces - RSF) İkinci Komutanı Abdurrahim Dagalo'nun Siyasi Çerçeve Anlaşması'na desteklerini yineleyerek ordu liderlerine iktidarı sivillere devretmeleri çağrısında bulunmasıdır. Geçtiğimiz şubat ayında Egemenlik Konseyi Başkanı Abdulfettah el-Burhan ve yardımcısı Muhammed Hamdan Dagalo'nun da aralarında bulunduğu düzenli ordu liderleri arasındaki ilişkiler, anlaşmanın daha fazla siyasi gruba açılması yönündeki çağrılarına destek vermemeleri üzerine gerilmişti. Dagalo 19 Şubat'ta iktidarın sivillere devredilmesi yönündeki çağrılarını yinelemiş ve Körfez ülkesinin iki askerî lider arasındaki gerilimi sona erdirmek için arabuluculuk yapmasının ardından 23 Mart Perşembe günü döndüğü Birleşik Arap Emirlikleri'ne gitmişti. Beklenmedik bir şekilde, kardeşi ve RSF ikinci komutanı Abdurrahim Dagalo, 4 Mart Cumartesi günü demokrasi yanlısı güçleri destekleyen açıklamalarını yineledi. Abdurrahim Dagalo, Hartum'da Batı Kordofan Yerel Yönetimi liderleriyle gerçekleştirdiği toplantıda yaptığı açıklamada, “İktidardaki kardeşlerimize bir mesajımız var, iktidarı gecikmeden halka teslim etmelerini söylüyoruz” dedi. RSF ikinci komutanı, Sudanlıların bağlı olduğu sivil hükûmete ve adalete verdikleri destekten geri adım atmayacaklarını vurguladı.⁷⁹

77 <https://www.aa.com.tr/en/africa/egypt-says-consultative-track-to-be-launched-to-restore-ties-with-turkiye/2833660>

78 <https://www.dabangasudan.org/en/all-news/article/sudans-army-commander-optimistic-about-formation-new-govt>

79 <https://sudantribune.com/article271506/>

• Ekonomi

Kuzey Afrika'daki ekonomi gelişmeleri incelendiğinde bu hafta dokuz temel gelişme ön plana çıkmaktadır.

Birincisi, Avrupa Yatırım Bankası (EIB) Başkan Yardımcısı Ricardo Mourinho Felix'in, Morocco World News (MWN) ile yaptığı bir röportajda, Fas'ın enerji özerkliğine ulaşmak ve ekonomisini gelecekte oluşabilecek şoklardan korumak için "mükemmel koşullara" sahip olduğunu belirtmesidir. Felix, yeşil enerji üretme konusundaki benzersiz eğilimi göz önüne alındığında, Fas'ın şu anda enerji egemenliğine ulaşma yolunda olduğunu vurguladı. EIB yetkilisi, "Fas'ın enerji karışımında yenilenebilir enerji kaynaklarının ve özellikle rüzgâr enerjisinin payı doğal gazın çok üzerinde" dedi.⁸⁰

İkincisi, Avrupa Komisyonunun Komşuluk ve Genişlemeden Sorumlu Üyesi Oliver Varhelyi'nin, yeni destek programları başlatmak ve iş birliği olasılıklarını görüşmek üzere Fas'a iki günlük resmî bir ziyarette bulunmasıdır. Ziyareti sırasında AB yetkilisi, Fas ve Avrupa Birliği (AB) için sosyal koruma, tarım, mali içerme, kamu yönetimi reformu ve göç dâhil olmak üzere başlıca önceliklerle ilgili yaklaşık 500 milyon euro değerinde 5 iş birliği programının imza törenine de katılacak. Avrupa Komisyonunun bildirdiğine göre, yetkilinin Fas için 2022 yıllık eylem planı kapsamında 126 milyon euro değerinde yeni iş birliği programlarının kabul edildiğini duyurması bekleniyor.⁸¹

Üçüncüsü, mali bir kriz yaşayan Tunus'un, ülkede büyüyen sosyal ve siyasi istikrarsızlık içinde enerji ve gıda gibi temel malları sağlamakta zorlanması ve Tunus Ekonomi Bakanlığından yapılan açıklamada, Uluslararası İslami Ticaret Finans Kurumunun enerji ithalatını finanse etmek için Tunus'a 280 milyon dolar borç verdiği bildirilmesidir.⁸²

Dördüncüsü, Libya Hava Yolları şirketinin, yönetim kurulunun Libya Afrika Havacılık yönetim kurulu başkanı huzurunda şirketin Bingazi kentindeki genel merkezini devralmasının ardından Libya'nın doğusunda ve batısında yönetimin birleştirildiğini duyurmasıdır. Libya Hava Yolları Medya Ofisi Başkanı Saber el-Teer, devir teslim sürecinin eski ve yeni yönetim kurulları arasında yürütüldüğünü belirtti. El-Teer düzenlediği basın toplantısında, yeni yönetim kurulunun şirketin hizmetini tüm doğu, batı ve güney bölgelerinde eski oranlarına getirmek için çalışacağına dikkat çekti.⁸³

Beşincisi, Libya Ekonomi ve Ticaret Bakanı Muhammed el-Hawij'in, Afrika Kalkınma Bankası (AfDB) Bölge Ofisi Direktörü Muhammed el-Azizi ile 2023'ten 2024'e kadar olan dönemde

80 <https://www.moroccoworldnews.com/2023/03/354266/eib-vice-president-morocco-on-track-to-reach-energy-sovereignty>

81 <https://www.moroccoworldnews.com/2023/03/354265/morocco-eu-to-sign-five-cooperation-programs-worth-euro-500-million>

82 <https://www.reuters.com/world/africa/international-islamic-trade-finance-corporation-lends-tunisia-280-million-2023-03-04/>

83 <https://libyaobserver.ly/economy/libyan-airlines-company-unified-under-one-management-after-8-years-division>

Afrika'nın çalışmalarına dâhil edilecek öncelikleri, planları ve projeleri belirlemek için iş birliğini görüşmesidir. Her iki taraf, ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkıda bulunmanın yanı sıra üye devletler arasında ekonomik bütünleşme sürecini destekleyen proje ve programları da görüştü. El-Hawij, özellikle Misrata-Nijer yolu ve bunun Cezayir üzerinden bağlantısı ile Sudan-Darfur yolu ve Mısır üzerinden bağlantısı olmak üzere altyapı projeleri ve transit ticaret için finansmanın önemini vurguladı. Ayrıca, önceliğin güney Libya'daki gıda güvenliği projelerini finanse ederek gıda güvenliğini sağlamak olduğunu belirtti ve balıkçılık sektöründe hedeflenen ve 2,4 milyar dolar olduğu tahmin edilen projeleri ve Libyalılar için sağladıkları 22.000 iş fırsatını gözden geçirdi.⁸⁴

Altıncısı, Libya Petrol ve Gaz Bakanı Muhammed Oun'un 28 Şubat Salı günü Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) Genel Sekreteri Haitham Faisal Al-Ghais'i kabul etmesidir. Bakanlık tarafından yapılan bir açıklamada, ziyaretin Petrol ve Gaz Bakanlığı'nın petrol sektörüyle ilgili konuları görüşmek üzere daveti üzerine geldiği belirtildi.⁸⁵

Yedincisi, Libya'nın Trablus ve Bingazi Merkez Bankası yönetimlerinin cuma günü Tunus'ta bir toplantı yapmasıdır. Libya Merkez Bankası yaptığı açıklamada, toplantının iş birliğini geliştirmek ve hem Trablus hem de Bingazi'de banka yönetiminin birleşme sürecini sürdürmek için tasarlandığını açıkladı. Toplantının olumlu bir atmosferde gerçekleştiği, görüş alışverişinde bulunulduğu ve ortak ilgi alanına giren birçok konunun ele alındığı ifade edildi. Toplantıya katılanlar, Libya'da Merkez Bankası binasında yeni ortak toplantılar yapılmasına karar verdiler. Toplantının oturum aralarında, katılımcılar USAID tarafından düzenlenen bir çalışmaya da katıldı.⁸⁶

Sekizincisi, antik piramitlere ve Kızıldeniz tatil beldelerine ev sahipliği yapan Mısır'ın, önümüzdeki beş yıl içinde turizmi yılda %30'a kadar artırmayı hedefliyor olmasıdır. Turizm, Mısır'ın zor durumdaki ekonomisi için çok önemli bir döviz ve istihdam kaynağıdır. Sektör, Covid-19 pandemisinden zarar gördüğü önceki yılda 4,86 milyar dolar, Haziran 2022'de sona eren mali yılda ise 10,75 milyar dolar kazandı. Mısır'ın Kahire kentindeki ofisinde Reuters ile yaptığı röportajda Turizm Bakanı Ahmed Issa, Mısır'da acil öncelikler arasında uçuş kapasitesinin genişletilmesi ve düzenlemelerle yatırım ortamının iyileştirilmesi olduğunu vurguladı. Geçen yıl 212.000 olan otel odası sayısını 2030'a kadar 500.000'e çıkarma ihtiyacının özel yatırım için 30 milyar dolar çekebileceğini ve özel şirketlerin 10 tesisi yönetmek için pilot projelere dâhil olduğunu da sözlerine ekledi. Bunlar arasında Giza piramitleri, Kahire'nin merkezindeki Mısır Müzesi ve yakında ülkenin en prestijli eserlerine ev sahipliği yapacak olan Büyük Mısır Müzesi (GEM) yer almaktadır. Issa, Giza piramitlerinin yakınında 2005'ten beri inşa hâlinde olan devasa bir yapı olan GEM'in defalarca ertelenen açılışının muhtemelen ekim ve ocak ayları arasında gerçekleşeceğini belirtti.⁸⁷

84 <https://libyaobserver.ly/economy/ministry-economy-discusses-economic-cooperation-african-development-bank>

85 <https://libyaobserver.ly/inbrief/oil-minister-receives-opecs-head-tripoli>

86 <https://libyaobserver.ly/inbrief/libya-s-central-bank-management-both-tripoli-and-benghazi-meet-tunis>

87 <https://www.reuters.com/world/africa/egypt-taps-private-firms-long-delayed-museum-revitalise-tourism-2023-02-27/>

Dokuzuncusu, Avrupa Birliği (AB) Konseyi'nin bu hafta Wagner grubuna bağlı Sudan'ın Me-roe altın madenciliği şirketine yeni yaptırımlar getirmesidir. Avrupa Birliği'nde yasama sürecinin bir parçası olan konsey, 25 Şubat'ta yaptığı açıklamada, Rus paralı asker grubunun faaliyetlerinin uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye attığını ve faaliyet gösterdikleri ülkelerdeki halkları ve Avrupa'yı tehdit ettiğini söyledi. Yaptırımlar arasında varlıkların dondurulması ve AB vatandaşlarının ve şirketlerinin hedef şirketlere fon sağlamaları yasaklandı. Şirket sahipleri ve yetkilileri ayrıca, AB bölgelerine girmelerini veya bu topraklardan geçiş yapmalarını engelleyen bir seyahat yasağına tabidir.⁸⁸

• Güvenlik

Kuzey Afrika'da güvenlik gelişmeleri incelendiğinde bu hafta üç temel konu ön plana çıkmaktadır.

Bu gelişmelerden ilki, Sudanlı yetkililerin pazar günü yaptığı açıklamada Egemenlik Konseyi Başkan Yardımcısı Muhammed Hamdan Dagalo liderliğindeki Hızlı Destek Güçleri (RSF)'nin, Sudan, Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti'ni birbirine bağlayan uzun sınır bölgelerinden çekildiğini yalanlamalarıdır. 29 Ocak 2023 tarihinde Encemine'de Abdülfettah el-Burhan ve Mahamat Debi arasında yapılan toplantının ardından Sudanlı Çad sınır devriyelerini yeniden konuşlandırmaya yönelik son direktiflerin ardından birkaç kaynak daha önce Darfur'un çeşitli bölgelerinde ordunun askerî komutanları ile RSF arasındaki gerilimin arttığından bahsetmişti. Kaynaklar, Batı Darfur eyaleti başta olmak üzere sınırlarda konuşlandırılan RSF unsurlarının, Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti (OAC) sınırından çekilme talimatı aldığını söylediği aktarıldı. Bu haberlere yönelik açıklama yapan Batı Darfur Vali Yardımcısı Tijani el-Tahir Karşum'un, RSF'nin geri çekildiğine yönelik iddiaları reddettiği bildirildi. Çad sınırında konuşlanan Hızlı Destek Güçlerinin yerini Sudan Ordusu almadığı ve sıkıntılı bölgelerde düzenli kuvvetlerle birlikte hâlâ orada oldukları belirtilmiştir.⁸⁹

İkinci gelişme, Sudan'daki bir maden şirketinde çalışan çok sayıda Rus'un, altın kaçakçılığı şüphesiyle yetkililer tarafından sorgulanmasıdır. Bazı kaynaklara göre Sudanlı savcılarının, bu yıl Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'un şubat ayındaki ziyaretinin hemen öncesi ve sonrası da dâhil olmak üzere pek çok Rus çalışanı, sorgulanmak üzere çağırdığı ve bir kişinin de tutuklandığı belirtildi. Sudan merkezli el-Sulaj Mining Ltd'nin genel müdürü Raid Alfatih yaptığı açıklamada serbest bırakılmadan önce kaçakçılık ve ekonomiyi baltalama suçlamalarıyla sorgulanan 58 çalışan arasında 36 Rus'un da olduğunu doğruladığı bildirildi.⁹⁰

Üçüncü gelişme, Birleşik Krallık Silahlı Kuvvetlerden sorumlu Devlet Bakanı James Stephen Heappey'nin, İngiltere'nin tarihi Cezayir-Rusya bağlarını kabul ettiğini açıklamasıdır. İngil-

88 <https://sudantribune.com/article271475/>

89 <https://sudantribune.com/article271317/>

90 <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-02-27/russians-probed-over-gold-in-sudan-as-west-vies-for-influence?leadSource=uverify%20wall>

tere, Ukrayna'nın halk ve demokratik olarak seçilmiş hükûmet tarafından belirlenen hedeflere ulaşmasına yardım etmeye istekli olduğunu da sözlerine eklediği belirtildi. İngiltere'nin Ukrayna'daki savaşla ilgili olarak Cezayirle saygı ve iş birliği temelinde ilgilendiğine dikkat çeken Heapey, İngiltere'nin Rusya'nın Ukrayna'daki operasyonlarına ilişkin endişeleri hakkında Cezayir'i düzenli olarak bilgilendirmeye istekli olduğunu söylediği ve bununla birlikte Cezayir'in savunma yeteneklerini ve ekipmanını çeşitlendirmesine de yardımcı olduklarını sözlerine eklediği aktarıldı. Heapey, iki ülkenin deniz güvenliği, seyrüsefer özgürlüğü ve ülkelerin terörizm ve diğer tehlikeleri organize suç çeşitlerine karşı korunmasında ortak çıkarları olduğunu vurguladığı ifade edildi. Cezayir Millî Savunma Bakanlığında yapılan açıklamaya göre, Cezayir Ordusu Genelkurmay Başkanlığında gerçekleştirilen toplantıda, Afrika ile ilgili güvenlik sorunları da dâhil olmak üzere ortak güvenlik sorunlarının ele alındığı belirtildi.⁹¹

91 <https://english.aawsat.com/home/article/4188066/uk-says-ready-cooperate-algeria-defense-industry>

HAFTALIK RUSYA BASIN ANALİZİ

(27 ŞUBAT - 5 MART 2023)

• Suudi Prens'in Kiev Gezisi

Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi uzmanı Kirill Semyonov, Suudi Prens Faysal bin Farhan'ın, Kiev'de Ukrayna Cumhurbaşkanı Volodimir Zelensky ile görüşmesini "Regnum" haber ajansına değerlendirdi. "[Suudi Prens'in Kiev Gezisi](#)" başlıklı yazıya göre Prens Faysal'ın söz konusu ziyareti, İranlı yetkililerin Moskova'nın Tahran'a Su-35 savaş uçakları tedarik edeceği yönündeki açıklamalarına yanıt olarak geldi: "Suudi Arabistan için İran'ın güçlenmesi ulusal güvenliğe yönelik bir tehdittir. Ayrıca Suudilere göre Su-35'lerin Tahran'a teslimatları, Basra Körfezi bölgesindeki güç dengesini ciddi şekilde alt üst edebilir." Uzman, Su-35 çevresinde ortaya çıkan sorunun nedenleriyle ilgili şu değerlendirmede bulundu: "Kahire, ABD'nin baskısı altında Mısır Hava Kuvvetleri için üretilmiş olan Su-35 partisini satın almaktan vazgeçti. Rusya ise nihayetinde savaşçıları Tahran'a bağladı."

Analiste göre Ukrayna'ya yeni bir insani yardım dilimi tahsis edilmesine ve BM Genel Kurulu çerçevesinde Rusya karşıtı kararlar için oylamaya rağmen, Suudi Arabistan Rusya ile bağlarını feda etmeye niyetli değil: "Gelecekte Suudi Arabistan'ın Rusya-Ukrayna çatışmasında genel olarak tarafsız bir pozisyona bağlı kalacağı, Kiev'e gerçek askerî yardım sağlamayı reddedeceği ve ABD ve müttefiklerinin tek taraflı yaptırımlarına katılacağı muhtemeldir." Suudi Arabistan'ın Veliht Prens ve fiilî hükümdarı Muhammed bin Selman'ın, Eylül 2022'de Rusya ile Ukrayna arasındaki savaş esirlerinin değişiminde kilit rol oynadığına dikkat çeken uzman, "Bu adım, Veliht Prens ile Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin arasındaki OPEC+ dâhil olmak üzere yakın bağlar sayesinde mümkün oldu" ifadelerini kullandı. Bununla birlikte Semyonov, Rusya ile Arap devletleri arasında ABD'nin baskısına rağmen devam eden askerî iş birliğinin, Rusya ile İran arasındaki askerî bağların dinamiklerini de doğrudan etkileyebileceğini göz ardı etmedi.

• Suriye Çatışması: 12 Yıl Sonra

Rusya'nın önde gelen araştırma, yayın ve eğitim faaliyetleri yapan bağımsız düşünce kuruluşu Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi (RUIK) sayfasında "[Suriye Çatışması: 12 Yıl Sonra](#)" başlıklı değerlendirme yazısı yayımlandı. Makalenin yazarı Rusya'nın Olağanüstü ve Tam Yetkili Büyükelçisi RUIK'in Başkan Yardımcısı Alexander Aksenyonok, Suriye'deki durumu, Suriye ile Arap ülkeleri arasındaki ilişkilerin seviyesini ve üçlü formattaki (Rusya, Suriye, Türkiye) çalışmaların olası sonuçlarını alt başlıklarla ayrıntılı şekilde inceledi.

Yazıya göre Suriye'deki durum, rüzgârın bir miktar hareketinin ateşi yeniden alevlendirmeye yettiği "yanan kömürlere" benzetilebilir: "Uzun süreli bir "ne savaş ne barış" durumu, dört

ülkenin askerî birliklerinin yakın temas hâlinde olduğu şartlarda beklenmedik çarpışma ve provokasyon riskleriyle doludur. Aynı zamanda Suriye’de ve bölgesel ortamında, geleceğe o kadar da karamsar olmayan bir şekilde bakmayı mümkün kılan somut işaretlerin ortaya çıkması da göz ardı edilemez. Geline nokta Suriye ile temkinli yaklaşma dâhil, Türkiye’nin komşu Arap devletleriyle ilişkilerinin normalleştirilmesinden, Körfez İşbirliği Teşkilatının çalışmalarını engelleyen anlaşmazlıkların çoğunun yumuşatılmasından ve bazı devletlerin (BAE, Ürdün, Bahreyn) Suriye’ye yönelik boykotunun sona erdirilmesinden bahsedilebilir. Bu durumda Suriye ile normal devletler arası ilişkilerin kurulması, Arap ortakların yardımıyla Suudi Arabistan ve İran arasında gizli iletişim kanallarının sürdürülmesi, BAE, Mısır, Katar üçlüsünün Lübnan, Irak ve Libya gibi ülkelerde ortaya çıkan iç çatışmalarda arabuluculuk yapmaları da söz konusudur.” Uzmana göre, Suriye bu süreçte neredeyse merkezî bir yer alıyor: “Arap Devletleri Ligi’ne dönüşü konusunda henüz bir fikir birliğinin oluşmadığına karşın bu yönde hareketlenmelerin yaşandığı da göz ardı edilemez.” Analist, Arap dünyasında Suriye çevresindeki siyasi ortamın ısınmasında Rusya’nın önemli bir rol oynadığı görüşünü savundu.

Türkiye-Suriye ilişkilerindeki olası gelişmelere de değinen Alexander Aksenyonok, öngörülerini şu şekilde özetledi: “Şubat doğal afetlerinin siyasi sonuçları kendi ayarlamalarını yapabilir. Aralarındaki ilişkilerin geçmişini göz önünde bulundurmuş olursak iki ülkenin uzlaşması, her halükârda hızlı olamaz. Bu aşamada yavaş yavaş yaklaşma adımları ve bu sürecin istikrarını sağlayacak güven artırıcı tedbirler söz konusu. Çok önemli olan İranın desteğini alan üçlü formattaki çalışmanın ilk sonuçları ve bu dönüşüme dünyanın tepkisidir. Tüm bunlar bazı ön sonuçlara varmayı mümkün kılıyor.”

• **Başbakanın Sebepleri: İsrail Yeni Seçimlerle Karşı Karşıya Kalabilir**

Binyamin Netanyahu’nun yargı reformu nedeniyle yapılan protestoların ardından İsrail’in yeni parlamento seçimleriyle karşı karşıya kalabileceği Rusya basınında geniş yer buldu. “İzvestiya” gazetesinin 2 Mart sayısında yayımlanan [“Başbakanın Sebepleri: İsrail Yeni Seçimlerle Karşı Karşıya Kalabilir”](#) başlıklı uzman görüşlerini içeren yazıda Netanyahu’nun yargı reformunun Yahudi devletini nasıl siyasi bir krize sürükleyebileceği incelenmiştir. Yazıda görüşlerine başvurulmuş Oryantalist Alexander Kargin’e göre, protestoların patlak vermesinin arkasındaki ana itici güç, bir önceki Başbakan Yair Lapid’in destekçileriyken Tel Aviv ana merkez üssü olmaya devam ediyor. Uzman aynı zamanda, en aktif katılımcıları şimdiden hükûmet karşıtı sloganlarla sokaklara döküldüğü için huzursuzluğun büyümeyeceğini belirtti.

Tartışmanın diğer katılımcısı olan Rusya Uluslararası İlişkiler Konseyi (RUIK) uzmanı Murad Sadıqzade durumun karmaşık olduğu görüşünü savundu: “Netanyahu ‘sonuna kadar gitmeye hazır’ ve reformlar olmadan ve Knesset’in etkisini sınırlamadan hedeflerine ulaşamayacak. Ancak taraflar siyasi bir çıkmaza girer girmez, yetkililer İran kartını ve Filistin direnişini

oynamaya başlayabilir. Bu arka plana karşı, tüm siyasi oyuncular yargı reformu konusunda küçük tavizler verilebilir.” Uzmana göre bu önlemler işe yaramazsa İsrail’i, nüfusun zaten yorgun olduğu yeni erken seçimler bekleyebilir. Arap ve İslam Araştırmaları Merkezinin önde gelen araştırmacısı Boris Dolgov konuyla ilgili aynı görüşleri değerlendirdi: “İsrail’de yeniden seçimler mümkün. Ancak Netanyahu, yargı reformuyla sorunu çözmeyi başarırsa iktidarda kalması muhtemeldir. Netanyahu’nun yeterince güçlü bir politikacı olduğunu göz önünde bulundurmuş olursak konumunu güçlendirmek için çözümler bulabileceği söylenebilir.”

• Avrupa Krizinin Yakın ve Ortadoğu’ya Etkisi

Moskova merkezli faaliyet yürüten uluslararası düşünce merkezi “Valday” Tartışma Kulübü’nün sayfasında [“Avrupa Krizinin Yakın ve Ortadoğu’ya Etkisi”](#) başlıklı değerlendirme yazısı yayımlandı. Makalenin yazarı “Valday” Kulübünün program direktörü Andrey Sushentsov, Avrupa’da ortaya çıkan krizin Yakın ve Ortadoğu ülkeleri üzerindeki etkilerini inceleyerek Rusya’nın bu durumdan faydalanabilme olasılığını öngörmüştür. Uzmana göre çok merkezlilik, özellikle Ortadoğu gibi bir bölge için çok büyük riskler taşır: “Bununla birlikte, ABD’nin bölgesel işlere karışmadığı sürece uzun zamandır devam eden bazı krizler artık dışarıdan beslenmeyecek. Gelinen noktada eski çelişkiler yumuşayabilir ve ülkeler iş birliği için yeni zeminler arayabilir.” Analist, Rusya ile Ortadoğu ülkeleri arasındaki iş birliğinin Ukrayna savaşının sonuçlarına bağlı olduğunu da göz ardı etmedi: “Bölge ülkeleri, siyasi güç dengelerini önemli ölçüde etkileyecek olan Ukrayna savaşında kimin gelip gelmediğini bekliyor. Özellikle savaşın sonuçları “tek kutuplu dünyanın” devam edip etmeyeceğini veya çok merkezlilik konturlarının çizilip çizilmeyeceğini de belirleyecektir. Ayrıca Ukrayna krizi siyaset ve ekonomi alanında Ortadoğu meselelerini doğrudan etkilemektedir.”

Uzman, Ortadoğu’da olası gelişmeleri Rusya açısından “etkisini güçlendirme ve ortaklar çemberini genişletme şansı” olarak değerlendirdi: “Bölge, Rusya’nın Doğu’ya yönelme çabalarının en önemli yoğunlaşma merkezi olmaya devam ediyor. Moskova söz konusu çabalarını stratejik özerkliğinin güçlendirilmesi ve değişen dünyada bir dış politika inisiyatifine sahip olmanın bir yolu olarak görüyor. Avrupa’daki tek kutuplu düzen bağlamındaki kriz, Rusya’nın Doğu ve Güney ülkelerine yönelik politikasına yeni bir ışık tutuyor. Moskova için bu yönler artık dış politika faaliyetinin başlıca düğüm noktaları hâline geliyor.” Rusya-Batı ekonomik ilişkilerine artık büyük ölçüde Arap ülkeleri, Türkiye ve Orta Asya ülkelerinin aracılık ettiğine dikkat çeken Sushentsov, Ortadoğu-Rusya iş birliği konusunda öngörülerini şu şekilde özetledi: “Rusya tarihsel olarak bölgenin önemli aktörlerinden biri olmuştur ve gelecekte de öyle olmaya devam edecektir.”

• İran, Rusya Örneğini İzledi

Tahran’ın, ulusal para birimi olan riyali güçlendirmek için yakın zamanda kabul edilen önlem paketini neredeyse tamamen Moskova’dan ödünç alması Rusya basınına yansıtılarak değer-

lendirildi. RİA Novosti haber ajanslığında yayımlanan [“İran, Rusya Örneğini İzledi”](#) başlıklı uzman görüşlerini içeren yazıya göre analistler, Rusya’nın ekonomisinin, doğal kaynakların ihracatına çok daha fazla bağımlı olan İran’a yardımcı olacağından emin olduklarını belirtmişler: “İç siyasi kriz ve yeni uluslararası yaptırımlardan kaynaklanan isyanların sonucu olarak İran riyali altı ayda neredeyse yarı yarıya düştü. Batı, Tahran’ı insan haklarını ihlal etmekle ve Rusya’ya dronelar da dâhil olmak üzere çift kullanımlı ürünler sağlamakla suçlasa da taraflar iddiaların doğru olmadığını söyledi.” Yazıda görüşlerine başvuru alan ekonomist, Andrey Loboda, İran’da ortaya çıkan rekor enflasyonu şu şekilde yorumladı: “Uzun süredir devam eden ABD ve AB yaptırımları etkisini gösterir. Ek olarak Batı’dan gelen bilgi ve psikolojik baskılar da piyasa katılımcıları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.” Tartışmanın diğer katılımcısı olan TeleTrade analisti Vladimir Kovalev’e göre ekonomik durumda açık bir benzerlik var: “Bu bir uzmanlaşmadır, enerji kaynaklarının ihracatı ve yatırım baskısı, malların ihracatı ve ithalatı ve uluslararası ödemeler üzerindeki kısıtlamalar. Parasal ve finans sektöründeki düzenleyici önlemler Rusya’ya yardımcı olduysa İran’ın da bu önlemleri benimsemesi mantıklı.” Konuyla ilgili görüşlerini değerlendiren finansal analist Sergey Çevriçkin’e göre ABD ve AB yaptırımları, petrol ambargosu yatırımlarının geri çekilmesine, enflasyonun artmasına, devalüasyonla sonuçlanan bütçe kesintilerine, gelirlerin düşmesine ve işsizliğin artmasına katkıda bulundu. Uzmanlara göre, durumu kurtarmaya çalışan İran Merkez Bankası, Rusya’nın rubleyi istikrara kavuşturma deneyimi baz alarak ulusal para birimini güçlendirmek için bir önlem paketi kabul etti: “Rusya modelinin İran gerçeklerinde de işleyeceği muhtemeldir.”